

بررسی اجمالی مثل‌های چینی و فارسی (توصیف و تحلیلی مقابله‌ای) *

چیان لیو^۱

مدیر و مدرس گروه زبان فارسی دانشگاه مطالعات خارجی تین جین، چین

چکیده

مطالعه تطبیقی مثل‌های چینی و فارسی می‌تواند از یک سو درک فرهنگ متقابل را در بین مردم چین و ایران افزایش دهد و از سوی دیگر، در آموزش زبان‌های چینی و فارسی مورد استفاده قرار گیرد تا زبان‌آموزان نیز بتوانند بهتر زبان و فرهنگ دو کشور را درک کنند. با توجه به این که برای دسته‌بندی آموزشی مثل‌های دو زبان چینی و فارسی، پژوهشی صورت نگرفته است در این پژوهش با استفاده از ویژگی‌های صوری و معنایی، مثل‌های چینی و فارسی در قالب چهار گروه طبقه‌بندی و توصیف شده‌اند: دسته نخست مثل‌هایی با معنای لفظی و ضمنی همسان، دسته دوم مثل‌های دارای معنای لفظی همسان و معنای ضمنی ناهمسان، دسته سوم مثل‌هایی با معنای لفظی ناهمسان و معنای ضمنی همسان و دسته چهارم مثل‌های دارای معنای لفظی و ضمنی ناهمسان. دسته‌بندی چهارگانه مثل‌های چینی و فارسی و نمونه‌های استخراج شده از منبع مورد نظر حاکی از آن است که مثل‌های دارای معنای لفظی و ضمنی ناهمسان رتبه اول بیشترین تعداد مثل‌ها را دارد؛ مثل‌هایی با معنای لفظی و ضمنی همسان در رتبه دوم، مثل‌های دارای معنای لفظی ناهمسان و معنای ضمنی همسان رتبه سوم و مثل‌های دارای معنای لفظی همسان و معنای ضمنی ناهمسان در رتبه چهارم بیشترین تعداد مثل‌های چینی و فارسی هستند. به نظر می‌رسد پیامد آموزشی این پژوهش می‌تواند این باشد که مثل‌های فارسی دارای معنای لفظی و ضمنی همسان با مثل‌های معادل چینی را می‌توان در سطح پایه آموزش داد؛ مثل‌های فارسی دارای معنای لفظی ناهمسان و معنای ضمنی همسان با مثل‌های معادل چینی در سطح میانی، مثل‌های فارسی دارای معنای لفظی همسان و معنای ضمنی ناهمسان با مثل‌های معادل چینی در سطح پیشرفته و مثل‌های فارسی دارای معنای لفظی و ضمنی ناهمسان در همه سطوح قابلیت یاددهی و یادگیری اثربخش‌تر داشته باشند.

واژه‌های کلیدی: آموزش زبان فارسی، مثل‌های چینی، مثل‌های فارسی، فارسی آموز چینی، تحلیل مقابله‌ای.

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۲۹ | تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۰۸

¹ Email: liupersian@163.com

An Overview of Chinese and Persian Proverbs (A Descriptive and Contrastive Analysis)*

Qian Liu ¹

Director and Lecturer of Persian Language Department, Tien Jin University of Foreign Studies, China

Abstract

The comparative study of Chinese and Persian proverbs can, on the one hand, increase the understanding of mutual culture between the people of China and Iran, and on the other hand, it can be used in the teaching of Chinese and Persian languages so that language learners can better understand the language and culture of the two countries. Due to the lack of research for the educational classification of Chinese and Persian proverbs, in this research, Chinese and Persian proverbs have been classified and described in four groups using formal and semantic features: the first group includes proverbs with similar literal and figurative meanings, the second group includes proverbs with similar literal meanings but different figurative meanings, the third group includes proverbs with different literal meanings but similar figurative meanings, and the fourth group includes proverbs with different literal and figurative meanings. The four-fold classification of Chinese and Persian proverbs, along with examples extracted from the selected source, indicates that proverbs with different literal and different figurative meanings rank first in terms of the highest number of proverbs, those with similar literal and similar figurative meanings in second rank, those with different literal meanings but similar figurative meanings in third rank, and those with similar literal meanings but different figurative meanings in fourth rank. The pedagogical implication of this research seems to be as follow: Persian proverbs with similar literal and figurative meanings to their equivalent Chinese proverbs are more effective for teaching at a basic level; Persian proverbs with different literal but similar figurative meanings to their equivalent Chinese proverbs are more effective for teaching at an intermediate level; Persian proverbs with similar literal but different figurative meanings to their equivalent Chinese proverbs are more effective for teaching at an advanced level; while Persian proverbs with different literal and figurative meanings are effective for teaching at all levels.

Keywords:

Persian language teaching, proverbs, Chinese, Persian, Chinese Persian learner.

---

* Received: 20/09/2022 | Accepted: 28/01/2023.

¹ Email: liupersian@163.com

۱. مقدمه و بیان مسأله

عبارت ضرب‌المثل ترکیبی است به معنی مَثَل زدن که در فارسی به عنوان مَثَل نیز به کار می‌رود. اما واژه مَثَل خود نیز کلمه عربی است و به سخن کوتاه و مشهوری که به قصه یا گفتاری عبرت‌آموز اشاره دارد، اطلاق می‌شود. همچنین تصور روشنی از تجربه دیگران را به خاطر می‌آورد (آذریزدی، ۱۳۷۲: ۷).

مَثَل‌ها به نوعی شبیه دانشنامه‌ای هستند که در زبان عموم مردم رایجند و مطالب بسیار غنی و فراگیری دارند. افراد عادی چه چینی، چه فارسی، چه مردم ملل دیگر، مَثَل‌ها را با خرد جمعی ایجاد کرده و از نسلی به نسل دیگر منتقل کرده‌اند. مَثَل‌ها دانش‌ها و حقایق را به شکلی ساده، قابل فهم و با زبانی جالب ارائه می‌کنند. به باور شکورزاده (۱۳۷۲: ۸-۷) امثال، تعبيرات و اصطلاحات رایج در میان هر قوم و ملت یکی از ارکان مهم زبان و ادب آن قوم و نمودی از ذوق، قریحه و صفات روحی، اخلاقی، افکار، تصورات، رسوم و عادات آن ملت است. این امثال در طی هزاران سال در میان اقوام مختلف جهان شکفته و نشر یافته و در هر کشور برحسب اختصاصات قومی، فرهنگی، آداب و رسوم و مذهب و حتی جغرافیایی و سیاسی آن کشور، ویژگی‌های خاصی پیدا کرده‌اند. اغلب امثال در لباس استعاره یا کنایه و یا در قالب کلامی موزون و دلنشین بیان شده‌اند و حاوی اندیشه‌های عمیق و سودمند و یا انتقادی شدید و طنزآمیز و گفتار آدم‌ها و نابسامانی‌های اخلاقی و وضع غلط جامعه هستند.

زبان فارسی یکی از زبان‌های باستانی شرقی به شمار می‌رود که از هزار سال پیش تا امروز تقریباً به یک حالت باقی مانده است؛ درحالی‌که زبان چینی یا زبان‌های دیگر جهان دستخوش تغییرات آشکاری شده است. مثلاً زبان فردوسی یا زبان سعدی و حافظ با زبان امروز زیاد تفاوت نمی‌کند. از این جهت، در فارسی امروز بیشتر ضرب‌المثل‌ها چه قدیم و چه جدید همه در زبان و زندگی امروز استفاده می‌شوند. ادیبان هنگام نگارش، یا عامه مردم ایران در گفتگوی روزمره‌شان به آن‌ها استناد می‌کنند و آن‌ها را به کار می‌برند و اغلب در لابه‌لای صحبت‌هایشان مثل‌های فارسی را بر زبان می‌رانند و شنونده به سهولت به مقصود گوینده پی می‌برد و حتی از آن‌ها لذت ادبی هم می‌برد و در نتیجه هم‌فکری و هم‌نظری ایجاد می‌گردد.

بنابراین ضرب‌المثل‌ها در ایجاد تفاهم و شناخت یکدیگر چه نقش معجزه‌آمیزی ایفا می‌کنند (زن، ۲۰۰۳: ۵).

چینی‌ها به ضرب‌المثل، «یان‌یو» و به اصطلاحات عامیانه، «چن‌یو» می‌گویند. اصطلاحات چینی نیز بخش مهمی از زبان چینی هستند و گنجینه باارزش آن به شمار می‌روند. به‌طور خلاصه اصطلاحات چینی دارای سه ویژگی هستند:

۱- هر اصطلاح چینی اشاره تاریخی یا داستانی دارد که موجب پیدایش آن گردیده است.

۲- اکثر اصطلاحات چینی از چهار کلمه چینی تشکیل می‌شود. می‌توان تصور کرد که وقتی یک مفهوم کامل در قالب چهار کلمه بیان می‌گردد، تا چه اندازه فشرده، مختصر و در عین حال مفید است.

۳- فراوانی و کثرت کاربرد اصطلاحات چینی تعجب‌آور است. گفته می‌شود تعداد اصطلاحات چینی از هفده هزار تا دویست هزار می‌باشد؛ اما، موارد متداول آن به هفت هزار می‌رسد (همان: ۷).

در هر مثل چه فارسی چه چینی و یا داستانی که موجب پیدایش آن می‌گردد، فلسفه و حکمتی نهفته است. هر حکمتی اصولاً جنبه اخلاقی دارد. گرچه معیارها و موازین اخلاقی هر کشور با کشورهای دیگر متفاوت است، با وجود این، اکثر حکمت‌ها جنبه اخلاقی مثبت دارد و انسان را به احسان و نیکوکاری تشویق و ترغیب می‌نماید و در پندار و گفتار او تاثیراتی باقی می‌گذارد. بدین سبب دانستن ضرب‌المثل‌های آموزنده فارسی برای فارسی‌آموزان چینی مفید و سودمند است و در تصفیة روحیه آن‌ها و انتخاب راه صحیح و ثواب زندگی‌شان یاری می‌کند (همان: ۵).

مثل‌ها تحت تأثیر عوامل گوناگونی همچون تاریخ، جغرافیا، دین، سیاست شکل گرفته‌اند. کشورهای چین و ایران دو تمدن باستانی با سابقه فرهنگی طولانی و باشکوه هستند. مثل‌های بسیار غنی در هر دو زبان چینی و فارسی وجود دارد. این مثل‌ها نه تنها اطلاعات فرهنگی مربوط به خود را نشان می‌دهند، بلکه حاوی مفاهیم فرهنگی عمیقی هستند. مطالعه

تطبیقی مثل‌های چینی و فارسی می‌تواند از یک سو درک فرهنگ متقابل را در بین مردم چین و ایران افزایش دهد و از سوی دیگر، در آموزش زبان‌های چینی و فارسی مورد استفاده قرار گیرد تا زبان‌آموزان نیز بتوانند بهتر زبان و فرهنگ دو کشور را درک کنند. متأسفانه تاکنون برای دسته‌بندی آموزشی مثل‌های دو زبان چینی و فارسی اقدامی انجام نگرفته است؛ از این رو، در این نوشتار تلاش شده مثل‌های چینی و فارسی براساس ویژگی‌های صوری و معنایی بررسی مقابله‌ای گردند تا به منظور استفاده اثربخش‌تر مثل‌ها در فرایند یاددهی و یادگیری زبان فارسی به فارسی‌آموزان چینی به عنوان زبان دوم یا زبان خارجی دسته‌بندی مفیدی ارائه گردد. باید توجه کرد که مثل‌ها یا ضرب‌المثل‌ها در زبان چینی بنا به شکل و منشاء به چهار نوع^۱ متمایز دسته‌بندی شده‌اند ولی در زبان فارسی فقط بین مثل و اصطلاحات تمایز ایجاد شده است. در این پژوهش، برای همه اقسام معادل در چینی و فارسی واژه «مثل» به کار رفته است.

۲. پیشینه پژوهش

زن رونگ (۱۳۹۳) کاربرد حیوانات در مثل‌های چینی و فارسی را بررسی کرده است. وی با اشاره به اهمیت حیوانات در زندگی روزمره، به بررسی این موضوع پرداخته که اساساً حیوانات در دو زبان چینی و فارسی برای بیان چه مفاهیمی در مثل‌ها به کار رفته‌اند. با توجه به کثرت حیوانات، وی اژدها، مار، ببر، شیر و اسب را به دلیل اهمیت بیشترشان مورد بررسی قرار داده است. وی اسطوره، توت‌م، جغرافیا و شرایط زندگی را علت مؤثر یا علت اصلی شباهت یا تفاوت بار معنایی حیوانات مورد بحث در مثل‌های دو زبان دانسته است.

نصرت‌یار (۲۰۲۰) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد تحت عنوان «مطالعه تطبیقی مثل‌های رایج چینی-فارسی و پیشنهادهایی برای آموزش مثل‌های چینی به چینی‌آموزان فارسی‌زبان»، تفاوت مثل‌های چینی و فارسی را از سه جنبه جغرافیا، آب و هوا و فرهنگ تجزیه و تحلیل کرده است. وی به دلایل شکل‌گیری مثل‌ها پرداخته و پیشنهادهایی برای آموزش مثل‌های چینی به چینی‌آموزان فارسی‌زبان ارائه کرده است.

میرزایی حصاریان و وانگ (۱۳۹۷) معتقدند با تلفیق ادب و هنر، اثربخشی آموزش زبان

^۱ 语、歇后语、谚语、习惯用语

فارسی به چینی‌ها افزایش می‌یابد. ایشان با کاربرد ضرب‌المثل و خوشنویسی در برنامه آموزش زبان فارسی به چینی‌ها تلاش کرده‌اند فرضیه اثربخشی تلفیق ادب و هنر را تأیید نمایند. به باور ایشان کاربرد همزمان ضرب‌المثل و خوشنویسی، فارسی‌آموزان را با ظرایف فرهنگ ایرانی‌ها آشنا می‌کند؛ حس زیباشناختی و در پی آن، انگیزه و شوق یادگیری آنان را تقویت می‌کند؛ امکان یادگیری زبان را متناسب با عادت دقیق دیدن ایشان فراهم می‌سازد؛ هر چهار مهارت اصلی زبانی (شنیدن، خواندن، صحبت کردن و نوشتن) آنان را توسعه می‌دهد و از سوی دیگر، ظرفیت‌های آموزشی زیادی را همچون نکات واژگانی، دستوری، کاربردی در اختیار مدرس زبان قرار می‌دهد. از نظر ایشان، بهتر است در مراحل ابتدایی از خط تحریری و در مراحل بالاتر از خوشنویسی با قلم و جوهر استفاده شود و در گزینش ضرب‌المثل‌ها نیز متناسب با سطح زبانی و فرهنگی فارسی‌آموزان عمل شود: ضرب‌المثل‌هایی با داشتن معادل چینی و کاربرد مشابه در سطوح پایین‌تر و موارد بدون معادل و کاربرد متفاوت در اولویت‌های بعدی گزینش قرار گیرند. ایشان بر این اعتقادند که کاربرد هنر در کلاس‌های آموزش زبان فارسی محدود به خوشنویسی نیست و موسیقی، نقاشی، سینما، تئاتر و غیره هم می‌توانند به صورت هدفمند مورد استفادهٔ مدرسان زبان فارسی قرار گیرد.

فیض‌اللهی و گندمی (۱۳۹۸: ۵۶۸) بر پایهٔ دو ویژگی شکل و معنا، مثل‌های اسپانیایی و فارسی را در سه گروه دسته‌بندی نموده‌اند: ۱. مثل‌هایی که از نظر شکل و بارمعنایی همخوانی دارند. ۲. مثل‌هایی که در شکل متفاوت و در معنا مشترکند. ۳. مثل‌هایی که در شکل یکسان و در معنا متفاوت هستند.

۳. روش پژوهش

در این مقاله برای طبقه‌بندی مثل‌های چینی و فارسی از روش توصیفی و برای تحلیل مثل‌های منتخب از روش تحلیل محتوا استفاده شده است؛ الگوی مورد استفاده برای تحلیل مقابله‌ای مثل‌های چینی و فارسی پژوهش فیض‌اللهی و گندمی (۱۳۹۸) است. منبع استخراج و طبقه‌بندی مثل‌های مقاله، کتاب «فرهنگ ضرب‌المثل‌های فارسی و چینی و اصطلاحات چینی به فارسی» تألیف زن‌یه سنگ، استاد دانشگاه پکن است که توسط مطبوعات تجاری

در سال ۲۰۰۳ منتشر شده است؛ در این کتاب، مَثَل‌های کلاسیک فارسی و اصطلاحات چینی در قالب فرهنگ‌نامه‌ای دو زبانه گردآوری و ارائه شده است.

۴. بررسی مقایسه‌ای مَثَل‌های چینی و فارسی

با توجه به شباهت‌ها و تفاوت‌های بین صورت و معنا، مَثَل‌های چینی و فارسی را می‌توان به چهار نوع تقسیم کرد:

۱. معنای لفظی و ضمنی همسان؛ ۲. معنای لفظی همسان، معنای ضمنی ناهمسان؛
۳. معنای لفظی ناهمسان، معنای ضمنی همسان؛ ۴. معنای لفظی و ضمنی ناهمسان. در ادامه هر یک از گروه‌ها به صورت جداگانه معرفی و بررسی می‌گردد:

۴-۱. مَثَل‌های دارای معنای لفظی و ضمنی همسان

نوع اول، دسته‌ای از مَثَل‌های چینی و فارسی هستند که عبارات و معنای یکسانی دارند؛ به عنوان مثال، مَثَل چینی «برادران حساب می‌کنند» با مَثَل فارسی «حساب حساب است کاکا برادر» همانند است. این گونه مَثَل‌ها در زبان چینی و فارسی کاربرد یکسانی دارند. معنای مَثَل چینی آن است که آدم‌ها حتی اگر با هم برادر باشند، باید در زمینه مالی حساب و کتاب دقیق داشته باشند؛ به عبارت دیگر، این مَثَل برای نشان دادن این موضوع است که هر چقدر رابطه نزدیک باشد، مسائل مالی باید به روشنی محاسبه شود. این نوع مَثَل‌ها که برگرفته از تجربه‌های مشترک زندگی مردم هستند نشان می‌دهند که مردم دو کشور چین و ایران، هنگام مواجهه با پدیده‌ای مشابه، به طور مشابه فکر کرده‌اند و حاصل تفکر مشترکشان را به صورت مَثَل‌های این گروه می‌توان مشاهده نمود. نمونه مَثَل‌های مشترک دیگری از این دسته در جدول ۱ قابل ملاحظه است.

جدول ۱: مَثَل‌های دارای معنای لفظی و ضمنی همسان

ردیف	مَثَل چینی با معنای لفظی	مَثَل فارسی	معنای ضمنی همسان
۱	亲兄弟明算账 با برادر هم باید به طور شفاف حساب کند.	حساب حساب است کاکا برادر.	در هر حال باید حساب و کتاب دقیق داشت.
۲	失败是成功之母 شکست، مادر پیروزی است.	شکست مادر پیروزی است.	از شکست خوردن نباید ناراحت شد.

ردیف	مَثَل چینی با معنای لفظی	مَثَل فارسی	معنای ضمنی همسان
۳	强中更有强中手 دست قویتر از دست، زیاد است.	دست بالای دست بسیار است.	نباید از قوی بودن خود مغرور باشیم.
۴	一箭双雕 با یک تیر دو باز را زد.	با یک تیر دو نشان را زدن.	با یک کار همزمان به دو هدف رسیدن.
۵	团结就是力量 اتحاد قدرت است.	اتحاد قدرت است.	اتحاد قدرت می‌آورد.
۶	一年之计在于春 سال نیکو از بهار شروع می‌شود.	سالی که نکوست از بهارش پیداست.	کاری که از همان اول بد و خویش معلوم است.
۷	吃不到葡萄说葡萄酸 نمی‌تواند انگور بخورد، می‌گوید انگور ترش است.	وقتی رویاه دستش به انگور نمی‌رسد می‌گوید انگور ترش است.	آدم ناتوان برای ناتوانی‌اش بهانه می‌آورد.
۸	隔墙有耳 دیوار آن طرف گوش دارد.	دیوار آن طرف گوش دارد.	ممکن است کسی صحبت‌ها را بشنود و خیرچینی کند.
۹	装聋作哑 خود را به کر و لالی زدن.	خود را به کر و لالی زدن.	خود را به نفهمی زدن
۱۰	饱汉不知饿汉饥 آدم سیر از آدم گرسنه خبر ندارد.	آدم سیر از گرسنه خبر ندارد.	کسی که حال دیگران را درک نمی‌کند.
۱۱	百闻不如一见 یک بار دیدن بهتر است از صد بار شنیدن.	شنیدن کی بود مانند دیدن	دیدن مهم‌تر و مطمئن‌تر از شنیدن است.
۱۲	一朝被蛇咬，十年怕井绳 مارگزیده از ریسمان چاه(شبیبه مار) می‌ترسد.	مارگزیده از ریسمان سیاه و سفید می‌ترسد.	کسی که تجربه تلخی دارد، در مورد آن بدگمان و محتاط‌تر می‌شود.

۴-۲. مَثَل‌های دارای معنای لفظی همسان، معنای ضمنی ناهمسان

نوع دوم، آن دسته از مَثَل‌های چینی و فارسی هستند که عبارات یکسان دارند، ولی معنای ضمنی آنها متفاوت است. به عنوان مثال، مَثَل چینی «یک دست صدا ندارد» با مَثَل فارسی «یک دست صدا ندارد» از نظر ظاهری مطابقت دارد. این مَثَل در زبان چینی غالباً به این منظور به کار می‌رود که همیشه یک نفر موجب و عامل اختلاف نیست بلکه هر دو طرف دعوا مسئول هستند؛ به عبارت دیگر، همیشه یک نفر مقصر نیست و هر دو طرف دعوا و اختلاف به نوبه خود

تقصیر کارند. این در حالی است که مثل مشابه در فارسی اغلب برای نشان دادن این که یک کار توسط یک شخص قابل انجام نیست و به وحدت و همکاری نیاز دارد، استفاده می شود. این دسته از مثل ها به دلیل تفاوت در باورها، ارزش ها، فرهنگ اجتماعی و محیط زندگی، با درک متفاوت یک پدیده و بیان یکسان در زبان چینی و فارسی شکل گرفته اند؛ از این رو، با وجود این که این مثل ها به یک شکل بیان می شوند ولی معنای متفاوتی دارند. مطالعه این مثل ها می تواند بینشی را در مورد تفاوت های فرهنگی دو کشور ارائه دهد. نمونه مثل های مشترک دیگری از این دسته در جدول ۲ قابل ملاحظه است.

جدول ۲: مثل های دارای معنای لفظی همسان و معنای ضمنی ناهمسان

ردیف	مثل چینی با معنای لفظی	مثل فارسی	معنای ضمنی ناهمسان
۱	一个巴掌拍不响 یک دست، صدا ندارد.	یک دست صدا ندارد.	چینی: هر دو طرف به نوبه خود تقصیر کارند. فارسی: به تنهایی نمی توان کار را انجام داد.
۲	海水不可斗量 دریا را به "دو" (حجم چینی) نمی توان پیمود.	دریا را به کیل نمی توان پیمود.	چینی: ذکاوت افراد را نمی توان اندازه گرفت. فارسی: نشدنی بودن.
۳	滴水不漏 یک قطره آب نمی ریزد.	آب از دستش نمی چکد.	چینی: بسیار منطقی و بدون نقص بودن گفته فرد. فارسی: خسیس بودن فرد.

۳-۴. مثل های دارای معنای لفظی ناهمسان، معنای ضمنی همسان

نوع سوم، گروهی از مثل های چینی و فارسی هستند که از نظر معنای لفظی متفاوتند اما معنای ضمنی همسانی دارند؛ به عنوان نمونه، مثل چینی «بدبختی و خوشبختی کنار هم است»، مطابق با این مثل فارسی است: «نیش و نوش باهم است». در ظاهر، مثل چینی به این معنی است که وقتی شما خوشحال هستید، مواردی وجود دارد که در دسرساز است؛ به عبارت دیگر، مشکلات نگران کننده ای در شادی وجود دارد. ظاهر مثل فارسی نیز به این معنی است که عسل و سم با هم هستند؛ اما، هر دو مثل به معنی آن است که همیشه در امور جنبه های موافق و مخالف همراه یکدیگرند.

این گروه از نوع مَثَل‌ها نشانگر آن است که وقتی مردم دو کشور معنای ضمنی همسانی را بیان می‌کنند، تصاویر و اشکال مختلف بیان را انتخاب کرده‌اند؛ زیرا وقتی مردم این مَثَل‌ها را ایجاد می‌کنند، تحت تأثیر دانش، ارزش‌ها و محیط اجتماعی و تاریخی موجود قرار می‌گیرند و همه این‌ها در مَثَل‌ها نمود عینی می‌یابد. نمونه مَثَل‌های مشترک دیگری از این دسته در جدول ۳ قابل ملاحظه است.

جدول ۳: مَثَل‌های دارای معنای لفظی ناهمسان و معنای ضمنی همسان

ردیف	مَثَل چینی با معنای لفظی	مَثَل فارسی	معنای ضمنی همسان
۱	喜中有烦，乐中有忧 ناراحتی داخل شادی، غم و خوشحالی با هم است.	نیش و نوش با هم است.	هیچ چیزی کامل و بی‌نقص نیست.
۲	车到山前必有路 تا جای محدود کوه حتماً راه دارد.	هر کاری چاره‌ای دارد جز مرگ.	برای هر مشکل، راه حلی وجود دارد.
۳	王婆卖瓜，自卖自夸 زنی خربزه می‌فروشد و می‌گوید خربزه خوب است.	هیچ بقالی نمی‌گوید ماست من ترش است.	هیچ کس عیب خودش را به دیگران نمی‌گوید.
۴	三思而后行 اول سه بار فکر کنید و بعداً عمل.	اول فکر آنگه عمل.	قبل از انجام هر کاری باید خوب فکر کرد.
۵	各打五十大板 به هر نفر پنجاه بار می‌زند.	تر و خشک را با هم سوزاندن.	به همه ضرر زدن
۶	孤木不成林 یک درخت جنگل نمی‌شود.	با یک گل بهار نمی‌شود.	گاهی قضاوت سریع، اشتباه است.
۷	忙中出错 عجله کار می‌کند، اشتباه می‌آید.	عجله کار شیطان است.	اگر در کاری عجله کنیم، خوب انجام نمی‌شود.
۸	财大气粗 آدم پولدار نفس سنگین می‌کشد.	هر که را زر در ترازوست زور در بازوست.	پول قدرت می‌آورد.
۹	谋事在人，成事在天 آدم کار می‌کند، خدا کار را به اتمام می‌رساند.	از تو حرکت از خدا برکت / همت از تو قوت از خدا	اگر در کارت تلاش کنی، ....

۴-۴. مَثَل‌های دارای معنای لفظی و ضمنی ناهمسان

دسته چهارم، مَثَل‌هایی هستند که معنای لفظی و ضمنی ناهمسانی دارند؛ به عنوان نمونه، مَثَل چینی «اگر در زمستان گندم زیر سه لایه برف باشد، در بهار سال بعد مردم می‌توانند روی

بالش نان بخوابند» به این معنی است که اگر زمستان مداوم باشد با داشتن سه برف خوب، محصول زیاد گندم در سال آینده به دست می‌آید. چین همیشه یک کشور بزرگ کشاورزی بوده است؛ از این رو، کشاورزان مثل‌های بسیاری را براساس تجربه‌های کشاورزی خود در طول زمان ساخته‌اند. درک مثل‌های کشاورزی به نوعی برابر با درک فرهنگ کشاورزی چین است؛ از سوی دیگر، مثل فارسی «نقش از گلیم می‌رود و از دل نمی‌رود»، به این معنی است که ممکن است طرح و نقشه فرش از بین برود، اما آن طرح و نقشه همیشه در ذهن باقی می‌ماند. فرش یکی از صنایع دستی اصیل ایرانیان است؛ بنابراین طبیعی است که نشانه ویژگی‌های ملی ایرانیان نیز در مثل‌های فارسی دیده شود.

این موضوع در مورد مثل‌های چینی نیز صدق می‌کند؛ به عنوان مثال، در زبان چینی مثل‌های مربوط به آیین بودایی وجود دارد؛ مانند «همان لحظه که چاقوی قصابی را زمین بگذاری، بودا می‌شوی»، «پاداش خوبی خوبی است، پاداش بدی بدی است» و «وقتی می‌خواهید کاری را انجام بدهید، اگر خودتان تلاش کنید، فلک هم کمک‌تان می‌کند». در زبان فارسی هم مثل‌هایی برگرفته از دین مانند «هم خدا را می‌خواهد هم خرما را»، «هم زیارت هم تجارت است» و مثل‌هایی از این نوع ایجاد شده است؛ اگرچه همه این مثل‌ها برگرفته از فرهنگ دینی هستند، اما از آنجا که این دو کشور در دوره‌های مختلف تاریخی اعتقادات مذهبی رایج و متفاوتی داشته‌اند، مثل‌های مختلفی متأثر از فرهنگ دینی‌شان ایجاد شده و همین موضوع به نوعی بیانگر سیر تاریخی اندیشه و باورهای مردم دو کشور است. برای شناخت بهتر این دسته از مثل‌ها که نسبت به سه دسته نخست، بیشترین تعداد مثل‌ها را به خود اختصاص می‌دهد و به همین دلیل نمونه‌های آن در جدولی ارائه نشده است، ضروری است تفاوت بین زبان و فرهنگ دو کشور را بشناسیم. این نوع مثل‌ها بیانگر آن است که مردم دو کشور در مواجهه با پدیده‌ها، به شکل متفاوتی اقدام به بیان معانی از طریق مثل‌های خودساخته کرده‌اند.

نتیجه‌گیری

مثل‌ها عباراتی هستند که به طور گسترده در بین مردم عادی رایجند و همواره از آنها استفاده می‌شود. مثل‌های چینی و فارسی تبلور خرد جمعی مردم دو چین و ایران و نشان‌دهنده جغرافیای طبیعی، توسعه اجتماعی و تکامل تاریخی، شیوه زندگی، فعالیت‌ها و آداب و رسوم محلی مردم آن‌ها هستند. درک و مقایسه عمیق مثل‌های چینی و فارسی به درک واقعی و عمیق معنای فرهنگی دو کشور و طرز تفکر مردم کمک می‌کند، درک و تحمل متقابل فرهنگی را نزد فارسی‌آموزان چینی و چینی‌آموزان ایرانی افزایش می‌دهد و می‌تواند سبب افزایش علاقه ایشان به یادگیری دو زبان شود. از دسته‌بندی چهارگانه مثل‌های چینی و فارسی می‌توان دریافت که بین مثل‌های چینی و فارسی از نظر معنای لفظی و ضمنی شباهت‌ها و تفاوت‌هایی وجود دارد. این شباهت‌ها و تفاوت‌ها در تجربه زندگی روزمره و فلسفه زندگی ممکن است با شکل و ظاهر یکسان یا شکل کاملاً متفاوت مثل‌های منحصر به فردی را برای بیان اهداف مختلف مطابق فرهنگ اجتماعی خود ایجاد کنند. بسیاری از مثل‌های چینی همانند «یک بار دیدن بهتر از صدبار شنیدن است»، «آتش و آب با هم ناسازگارند»، «دست قوی‌تر بسیار است»، «آدم سیر آدم گرسنه را درک نمی‌کند»، «داروی خوب تلخ است ولی برای بهبود بیماری مفید است» در مثل‌های فارسی نیز یافت می‌شوند. متناسب با عبارات و کاربردهای مشابه، این مثل‌ها با عبارات و معانی همسان، محصول تجربیات مشترک مردم دو کشور در زمینه شیوه‌های زندگی و بیانگر تشابه فرهنگی دو کشور است. مثل چینی «اگر می‌خواهید کاری را انجام بدهید، خودتان تلاش کنید، فلک هم کمک‌تان می‌کند»، معادل مشابه فارسی «همت از تو قوت از خدا» یا «از تو حرکت از خدا برکت» دارد. هر دو مثل به این که برای انجام هر کار باید تلاش کرد و به عامل قدرتمند دیگری نیز امیدوار بود، اشاره می‌کنند: اراده خداوند در زبان فارسی و فلک در زبان چینی. این مثل نشان می‌دهد که مردم دو کشور چین و ایران در مواجهه با چیزهایی که با تلاش خودشان ممکن است به دست نیاورند، به عامل دیگری برای رسیدن به هدف خود امیدوار هستند. با توجه به دسته‌بندی چهارگانه مثل‌های چینی و فارسی و نمونه‌های استخراج شده از کتاب «فرهنگ ضرب

المثل‌های فارسی و چینی و اصطلاحات چینی به فارسی»، ملاحظه می‌شود که مثل‌های چینی و فارسی دارای معنای لفظی و ضمنی ناهمسان با بیشترین تعداد و فراوانی رتبه اول، مثل‌های چینی و فارسی دارای معنای لفظی و ضمنی همسان با رخداد ۱۲، رتبه دوم، مثل‌های چینی و فارسی دارای معنای لفظی ناهمسان و معنای ضمنی همسان با فراوانی ۹، رتبه سوم و مثل‌های چینی و فارسی دارای معنای لفظی همسان و معنای ضمنی ناهمسان با فراوانی ۳، رتبه چهارم بیشترین تعداد مثل‌ها را به خود اختصاص می‌دهند.

لفظی همسان؛ ضمنی	> لفظی ناهمسان؛ ضمنی	> لفظی و ضمنی	> لفظی و ضمنی ناهمسان
ناهمسان	همسان	همسان	

به نظر می‌رسد در آموزش زبان می‌توان به این شکل از مثل‌ها در سطوح یادگیری زبان استفاده کرد:

الف. مثل‌های فارسی دارای معنای لفظی و ضمنی همسان با مثل‌های معادل چینی در سطح پایه آموزش داده شود.

ب. مثل‌های فارسی دارای معنای لفظی ناهمسان و معنای ضمنی همسان با مثل‌های معادل چینی در سطح میانی به کار رود.

پ. کاربرد مثل‌های فارسی دارای معنای لفظی همسان و معنای ضمنی ناهمسان با مثل‌های معادل چینی در سطح پیشرفته باشد.

ت. مثل‌های فارسی دارای معنای لفظی و ضمنی ناهمسان در همه سطوح قابلیت یاددهی و یادگیری اثربخش دارند. البته تأیید این موضوع نیازمند پژوهش مستقل دیگری است. همچنین بهتر است در پژوهش‌های دیگر با استفاده از منابع چینی و فارسی دیگر، نمونه‌های کامل‌تری از مثل‌های مشترک در قالب دسته‌بندی چهارگانه پیشنهادی شناسایی، جمع‌آوری و ارائه شود.

تعارض منافع: طبق گفته نویسنده، پژوهش حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع است.

منابع و مأخذ

- آذریزدی، مهدی. (۱۳۷۲). قصه‌های تازه از کتاب‌های کهن. تهران: انتشارات اشرفی.
- شکورزاده، ابراهیم. (۱۳۷۲). ده هزار مثل فارسی و بیست و پنج هزار معادل آن‌ها. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- وانگ زن رونگ. (۱۳۹۳). حیوانات در ضرب المثل‌های چینی و فارسی. مجله مطالعات انتقادی ادبیات. شماره ۲. صص: ۳۰-۱۱.
- میرزایی، محمدباقر؛ وانگ، بینگ. (۱۳۹۷). «کاربرد ضرب‌المثل و خوشنویسی در آموزش زبان فارسی به چینی‌ها: تلفیق ادب و هنر». مجموعه مقالات سومین همایش ملی آموزش زبان فارسی. تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- فیض‌الهی، علی؛ گندمی، نسرين. (۱۳۹۸). «بررسی مقایسه‌ای برخی از ضرب‌المثل‌های پر کاربرد در زبان‌های فارسی و اسپانیایی». پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی. دوره ۹. شماره ۲. صص: ۵۸۴-۵۶۵.
- Zeng Yan wang. (2003). Dictionary of Persian and Chinese Proverbs. The Commercial Press.
- 温端政，中国谚语大辞典，上海辞书出版社，2011.
- 曾延生，波斯语汉语谚语-汉语波斯语成语词典，商务印书馆，2003.
- 崔希亮，汉语熟语与中国人文世界，北京语言文化出版社，1997.
- 汉斯 (Nasratyar Karamadin), 汉语与波斯语常用谚语对比研究及针对母语为波斯语的学生汉语谚语教学建议，河北大学，2020.
- 邝洪文，沈麟，二十四节气谚语中的隐喻及文化内涵[J]，海外英语，2019.
- 陈娟娟，中国谚语研究七十年[J]，民间文化论坛，2019.
- 高鲜菊，汉泰语谚语的文化内涵对比[J].南华大学学报(社会科学版)，2010.
- 寇福明，汉英谚语对比研究[D]，中央民族大学，2007.
- 温洪瑞，英汉谚语文化涵义对比研究[J]，山东大学学报(哲学社会科学版)，2004.
- 罗圣豪，论汉语谚语[J]，四川大学学报(哲学社会科学版)，2003.
- 朱乐红、陈可培，英汉谚语文化差异与翻译策略[J]，外语教学，2000.
- 蔡丽萍，从英汉谚语的比较看中英文化差异[J]，天津外国语学院学报，2000.